Vlaams Parlement

505 (2015-2016) – Nr. 2
ingediend op 13 november 2015 (2015-2016)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Jan Durnez

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Hilde Crevits

Conceptnota Deeltijds Kunstonderwijs

verzendcode: OND

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Axel Ronse, Willy Segers, Ann Soete, Manuela Van Werde;

Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:
505 (2015-2016) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

I. Inleidende uiteenzettingen 4
1. Uiteenzetting door Lode Vermeersch, HIVA/KU Leuven en VUB 4
2. Uiteenzetting door Dries Vanherwegen, UGent 6
3. Uiteenzetting door Bart Remans, voorzitter Codibel 7
4. Uiteenzetting door Hans De Volder, voorzitter VerDi 9
5. Uiteenzetting door Sylvie Vanspeybroeck (COC) namens het gemeenschappelijk vakbondsfront 11
6. Uiteenzetting door Dirk Terryn, coördinator CANON Cultuurcel 13
7. Uiteenzetting door Patriek Delbaere, algemeen directeur OVSG 14
II. Bespreking 16
1. Vragen en opmerkingen van de leden 16
1.1. Tussenkomst van Ann Brusseel 16
1.2. Tussenkomst van Bart Caron 17
1.3. Tussenkomst van Caroline Gennez 18
1.4. Tussenkomst van Kathleen Krekels 19
1.5. Tussenkomst van Jan Durnez 19
2. Antwoorden van de deskundigen 20
2.1. Antwoorden van Lode Vermeersch 20
2.2. Antwoorden van Dries Vanherwegen 21
2.3. Antwoorden van Bart Remans 21
2.4. Antwoorden van Hans De Volder 22
2.5. Antwoorden van Raf De Weerdt 22
2.6. Antwoorden van Dirk Terryn 22
2.7. Antwoorden van Patriek Delbaere 23
Gebruikte afkortingen 25
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be
Bijlage 1: Presentatie van Lode Vermeersch van HIVA
Bijlage 2: Samenvatting HIVA-onderzoek 'Wie speelt de eerste viool?'
Bijlage 3: Presentatie van Dries Vanherwegen van UGent
Bijlage 4: Tijd voor sociale en culturele innovatie in het Vlaams kunstonderwijs – begeleidende tekst bij de presentatie van Dries Vanherwegen
Bijlage 5: Presentatie van Bart Remans van Codibel
Bijlage 6: Presentatie van Hans De Volder van Vereniging directies podiumkunsten
Bijlage 7: Standpunt gemeenschappelijk vakbondsfront
Bijlage 8: Presentatie van Dirk Terryn van Canon Cultuurcel
Bijlage 9: Presentatie van Patriek Delbaere van OVSG
Bijlage 10: Resultaten van OVSG-enquête over dko

In het kader van de bespreking van de conceptnota Deeltijds Kunstonderwijs (*Parl. St*. Vl.Parl. 2015-16, nr. 505/1) ging op dinsdag 20 oktober 2015 een hoorzitting door in de Commissie voor Onderwijs. Aan deze hoorzitting werd deelgenomen door academici, vertegenwoordigers van de directeursverenigingen van respectievelijk de richtingen Beeldende Kunsten en Podiumkunsten, vertegenwoordigers van de onderwijsvakbonden, een vertegenwoordiger van CANON Cultuurcel en de algemeen directeur van de Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten, die de belangrijkste inrichter van deeltijds kunstonderwijs is. Met uitzondering van de vertegenwoordigers van het gemeenschappelijk vakbondsfront maakten alle sprekers bij hun uiteenzetting gebruik van een powerpointpresentatie. Deze presentaties zijn terug te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Inleidende uiteenzettingen

1. Uiteenzetting door Lode Vermeersch, HIVA/KU Leuven en VUB

Lode Vermeersch licht de resultaten toe van studies van het HIVA-KU Leuven en de Vrije Universiteit Brussel over het dko. Over de periode 1989-1990 tot 2010-2011 steeg het aantal officiële inschrijvingen in de vier studierichtingen van het dko enorm. Die stijging heeft zich doorgezet tot vandaag, waar we aan ongeveer 175.000 dko-leerlingen zitten. De procentuele stijging is het sterkst in de studierichting Dans. Het participatiebestand is geen perfecte afspiegeling van de samenleving en eerder sociaal ongelijk.

De gemiddelde dko-deelnamekans voor leerlingen in het leerplichtonderwijs, de grootste groep participanten, bedraagt zestien percent in het lager onderwijs en tien percent in het secundair onderwijs. Meisjes zijn proportioneel oververtegenwoordigd, wat ook zo is in andere kunsteducatieve en culturele sectoren. Tussen acht en twaalf jaar neemt de deelnamekans toe, vanaf dertien jaar is er een sterke terugval. Dat betekent dat er relatief veel leerlingen een dko-loopbaan aanvatten maar ook snel afhaken. Dat is niet noodzakelijk een probleem, smaken, tijdsbesteding, interesses veranderen immers. Zelfs wat ze in een korte periode opsteken, is een surplus.

Aan de hand van de GOK-indicatoren blijkt dat leerlingen met een sociaaleconomische lagere status een lagere kans hebben om deel te nemen aan het dko. Dat geldt nog meer voor leerlingen die beantwoorden aan meerdere van die indicatoren. De kso- en de aso-leerlingen zijn oververtegenwoordigd. Leerlingen die wonen in een gemeente met dko, hebben meer kans op deelname. Dat geldt echter vooral voor leerlingen uit het lager onderwijs, wat pleit voor een goede spreiding van het aanbod voor lagere schoolkinderen. In het secundair onderwijs, waar de leerlingen veel mobieler zijn, speelt het participatieverhogende effect van nabijheid veel minder.

In cijfers is het dko dus een succesverhaal. Het is zaak ervoor te zorgen dat het geen slachtoffer wordt van zijn eigen succes. De conceptnota bevat immers enkele elementen die wervend kunnen werken: sterker civiel effect, flexibelere trajecten, vroeger beginnen met instrument enzovoort. De kwestie is of het aanbod de vraag kan volgen als de deelnamecurve verder lineair of zelfs exponentieel stijgt. In een aantal stedelijke gebieden is er nu al een nijpend plaatsgebrek voor de lagere graden. De spreker suggereert ook te blijven nadenken over de participatiebarrières om ongelijke dko-deelnamekansen tegen te gaan. Deelname hoeft niet per se sociaal gelijk te zijn, maar de smaak, de interesse of talenten van leerlingen moeten aan de basis liggen van eventuele ongelijke participatie, niet de financiële drempels.

Een belangrijke deelnamebarrière is afstand. Uit de kaart van de dko-spreiding blijkt dat bijvoorbeeld kinderen in het noorden van Oost-Vlaanderen een relatief grote afstand moeten afleggen tot het dichtstbijzijnde dko-aanbod. Algemeen echter, voor alle richtingen samen, is de spreiding goed. Apart per richting of per graad zijn de gemiddelde afstanden groter. De spreker toont dat aan met het kaartje van de spreiding van de richting Dans. Over afstand zegt de conceptnota dat iedereen de kans moet krijgen op een aanvaardbare afstand dko te volgen. Voorts wordt het einde van de programmatiestop aangekondigd. De nota stelt ook dat de centrale overheid het aanbod minder zal sturen, ook wat de blinde vlekken betreft.

Het onderzoek concludeert dat het dko-aanbod altijd relatief dichtbij is. De gemiddelde leerplichtige leerling woont 4,94 km van zijn lesplaats. Toch zijn er voor bepaalde studierichtingen en graden blinde vlekken. Die kunnen ervoor zorgen dat leerlingen niet naar het dko van hun keuze kunnen. Het onderzoek bepaalt waar er dergelijke blinde vlekken zijn voor welke richtingen en graden. De oplossing is niet het lokale spel van vraag en aanbod laten spelen, of de academies zelf laten kiezen waar uit te breiden. Om de blinde vlekken te laten verdwijnen, is volgens de onderzoekers veeleer een incrementeel macrobeleid nodig.

De conceptnota voorziet dat het inschrijvingsgeld gelijk blijft, maar dat de bewijslast voor kortingstarieven minder bij de leerlingen zal liggen. Wat betekent dat kortingstarieven meer automatisch toegekend zullen worden. De conclusie van een eerder HIVA-onderzoek uit 2011 (cf. infra en bijlage 2) met als titel 'Wie speelt de eerste viool?', is dat er voort moet worden nagedacht over prijsdifferentiatie in het dko. Nu is er een tarief voor jongeren en een voor volwassenen en voor beiden een kortingstarief. Die kortingstarieven kennen nogal wat onvolkomenheden. Zo kunnen heel wat leerplichtige jongeren met een studiebeurs er niet van genieten. Veruit de meeste kortingen zijn voor meervoudige participatie. Miljonairskinderen die met twee naar het dko gaan krijgen dus korting, terwijl een enig kind in een sociaaleconomisch achtergesteld gezin die korting misloopt.

Het inschrijvingsgeld is overigens maar een fractie van de kostprijs. Van leerlingen wordt verwacht dat ze duurzame materialen, een instrument, een schildersezel enzovoort, maar ook niet-duurzame materialen, verf, snaren enzovoort aanschaffen. In bepaalde richtingen loopt de kost daarvan op tot ver boven het inschrijvingsgeld. Er zijn dure richtingen en goedkopere richtingen. Kinderen met een sociaaleconomisch zwakkere status zijn geneigd om voor goedkopere richtingen te kiezen, niet wegens hun voorkeur maar om financiële redenen. Deze drempel wegwerken vergt een beleid dat niet in de conceptnota staat. Belangrijk is alleszins dat leerlingen voor inschrijving de totale kosten van de opleiding kennen. September is sowieso een dure maand, een spreiding van de inning, zoals sommige academies al doen, moet worden overwogen.

Inzake curriculum en didaktiek gaat de conceptnota ervan uit dat kunstonderwijs leidt tot een mindset van creativiteit, verbeelding en innovatie, zeer nodig in deze maatschappij. Elk kunstonderwijs is gediend van heldere doelen. Die worden in de conceptnota niet beperkt tot vaktechnische vaardigheden maar omvatten – tot vreugde van de spreker – ook een manier van denken en in het leven staan. Volgens de conceptnota moet het dko voorts leerlinggericht, doelgericht en actueel werken.

Doelgericht werken is evident bij elk leertraject. Weinig onderwijskundig onderzoek zal het tegendeel beweren. Als duidelijk is wat de leerling moet bereiken, is het leertraject vaker effectiever en efficiënter. De kwestie is hoe dat te bereiken. Het is goed dat er nagedacht wordt over de doelen, dat er eindtermen voor het dko geformuleerd, maar dan het liefst een open raamwerk van doelen en hun onderlinge samenhang, en geen lange lijst van uitgerafelde eindtermen zoals in sommige leergebieden in het kleuter- en leerplichtonderwijs.

OESO-onderzoek leert dat het verband tussen kunstonderwijs en verbeelding, creativiteit en innovatie niet vanzelfsprekend is. De manier waarop het kunstonderwijs gegeven wordt, is bepalend. Daarom moet geregeld bekeken worden of de didaktiek inderdaad leidt tot creativiteit en innovatie. De spreker is tevreden dat de conceptnota ook aandacht heeft voor het brede culturele bewustzijn: dus niet alleen inzettend op de kunde maar ook op de kunst en het wat en waarom van kunst. Het curriculum en de didaktiek moeten uiteraard aansluiten bij de leerling, maar hoe precies moet nog verder uitgeklaard worden. Ook over de nieuwe vormen van leren, e-learning, blended learning, coteaching staat niets in de conceptnota.

De samenwerking tussen dko en het leerplichtonderwijs was al eerder aangekondigd en valt toe te juichen, hoe moeilijk ze in de praktijk ook is. Aan de samenwerkingsmotieven van de conceptnota voegt de spreker er twee toe. Vooreerst kan het de handelingsverlegenheid van veel leerkrachten in het leerplichtonderwijs wegnemen: zij zijn bang om met de kunsten aan de slag te gaan en onzeker over de manier waarop. Een goede samenwerking met het professionele dko kan hen over die drempel helpen. Daarnaast hebben de onderzoekers gemerkt dat de eindtermen Muzische Vorming vrij artistiek zijn. Ze matchen goed met de beginselen en de doelen van het dko. Ook vanuit die optiek is samenwerking vanzelfsprekend. De samenwerking met een dko-leerkracht of een kunstenaar, moet een surplus bieden voor de klas, maar moet ook bijdragen tot de professionalisering voor de vaste leerkracht, die zeker niet zo maar mag achteroverleunen. Samenwerking tussen dko en basisonderwijs ligt het meest voor de hand. Het secundair onderwijs – zoals ook blijkt uit voornoemd OESO-onderzoek – scoort echter slecht voor aandacht voor de kunsten. Ook daar zou de samenwerking dus een stap voorwaarts kunnen betekenen.

Afsluitend geeft Lode Vermeersch nog mee dat hij voor zijn inzichten kon putten uit volgende studies: 'Wie speelt de eerste viool?' (Vermeersch, Capéau, Van Itterbeeck & Groenez – 2011 – HIVA/Leuven); 'Cultuur in de Spiegel' (Vermeersch, et al. – 2012-2016 – VUB-HIVA/Brussel-Leuven); en de net gestarte studie: 'Is kiezen een koud kunstje? Studie van de determinanten van de leerloopbanen van dko-leerlingen' (onderzoeksteam: De Backer, Groenez, Vermeersch, Lombaerts).

2. Uiteenzetting door Dries Vanherwegen, UGent

Dries Vanherwegen is cultuur- en onderwijssocioloog aan de UGent. Hij onderzoekt drie gebieden: de artistieke arbeidsmarkten en de positie van professionele kunstenaars daarin, de amateurkunsten en de kunsteducatie. Over dat laatste onderwerp publiceert hij over drie weken een doctoraat. Hij schreef in Knack van 19 september 2015 een opiniestuk over de conceptnota Dko (onder de titel 'Het verschil tussen de praktijk en het discours rond kunsteducatie is opvallend groot'), wat ook de reden is waarom hij hier vandaag het woord voert.

Op bepaalde vlakken volgt de conceptnota de conclusies van onderzoeken of rapporten. Positief is dat leerlingen vroeger kunnen starten met een instrument; dat kleuter- en leerplichtonderwijs meer zullen samenwerken; dat de regelgeving vereenvoudigd wordt, dat de dko-instellingen meer autonomie krijgen. De nota besteedt echter heel weinig aandacht aan sociale en culturele diversiteit. Terwijl heel wat onderzoeken net de lage sociaaleconomische diversiteit aantonen van het dko, zowel qua deelnemers, qua leerkrachten en zelfs qua lesstof (bijvoorbeeld de aangeboden instrumenten).

Ook uit zijn eigen onderzoek naar de factoren die kunsteducatie beïnvloeden blijkt die lage diversiteit. Etniciteit, sociale achtergrond, opleiding en zelfs de kenmerken van de leerplichtschool bepalen de participatiegraad. Het ontbreken van een actief diversiteitsbeleid lijkt gerechtvaardigd te worden door het stijgende deelnemersaantal. Die massificatie is echter geen democratisering, het gaat niet over een

ander type van leerlingen. De groei in nieuwe leerlingen is overigens ook sterker dan de stijging van het aantal dat doorstroomt naar de hogere graden.

In de nota wordt dan wel weinig verteld over diversificatie, maar des te meer over het economisch rendement van kunsteducatie, innovatie en creativiteit voor hedendaagse economieën. Dat de economie die kwaliteiten nodig heeft, leidt geen twijfel, minder zeker is het of dit effectief bevorderd wordt door meer leerlingen in het dko. OESO-onderzoek vindt alleszins geen of weinig bewijs voor de positieve invloed van kunstonderwijs op economische innovatie of groei. De OESO acht collaterale voordelen weliswaar positief, maar kunsteducatie mag niet gerechtvaardigd worden door vaardigheden in andere domeinen dan de kunsten zelf. Zo concludeert de organisatie dat creatief programmeren of apps maken, best aangeleerd wordt door mensen rechtstreeks in die domeinen op te leiden, veeleer dan door ze gitaar te leren spelen. Een recent Nederlands onderzoek waarschuwt voor het risico van substitutie: als andere sectoren beter scoren op de pijlers waarop een dko-beleid gebouwd is, kan dat beleid gemakkelijk ondermijnd worden. Als dan kunsteducatie helemaal niet tot economisch rendement leidt, is dat nog meer het geval. Een Nederlands onderzoek voert trouwens aan dat investeren in kunstonderwijs helemaal niet bijdraagt tot economische innovatie en dat zelfs heel wat oud-dko-leerlingen werkloos zijn, zelfs voor langere periodes en helemaal geen economische vernieuwers blijken te zijn.

Als het kunstonderwijs de innovatie en de creativiteit in de postindustriële economie wel zou stimuleren, dan is het een vorm van miskenning om daar niet zoveel mogelijk mensen in te willen betrekken, en zelfs in economische termen suboptimaal. De spreker deed recent onderzoek naar de invloed van het dko op de prestaties, in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs. Buitenschoolse kunsteducatie heeft wel wat effecten op leerprestaties, maar deze verschillen sterk volgens de sociale achtergrond van de leerlingen. In het basisonderwijs is er enkel voor leerlingen uit de middenklasse een positief verband. Bij leerlingen uit arbeidersgezinnen is er geen effect, voor kinderen met werkloze ouders heeft kunsteducatie zelfs een negatief effect op de schoolse prestaties. De manier waarop kunsteducatie gegeven wordt, moet immers aangepast zijn aan de ontvanger. Ook in het secundair onderwijs (in dit geval betreft het Nederlandse resultaten) zijn er enkel positieve effecten voor leerlingen uit de midden- en hogere klasse. Voor kinderen uit de arbeidersklasse of met werkloze ouders zijn er geen effecten. Aandacht voor diversiteit maar ook aandacht ervoor in de lespraktijk is dus geen filantropie op zich, maar heeft concrete effecten.

Met zijn uiteenzetting wil Dries Vanherwegen dus aantonen hoe groot de discrepantie is tussen het discours over kunsteducatie enerzijds en de praktijk anderzijds. Voor hem moet de aandacht eerder gaan naar sociale en culturele innovatie in het dko zelf dan naar voordelen voor economische innovatie. Hij hoopt dat de focus in het ontstaansproces van het decreet alsnog verschuift van een vermeend economisch belang naar de sociaaleconomische werkelijkheid. De samenwerking met het leerplichtonderwijs biedt perspectieven, want dko-professionals zullen geconfronteerd worden met een sociaal meer heterogene omgeving. Het is uitkijken wat het dko daarvan leert voor de eigen lespraktijk. Misschien liggen daar wel de kiemen voor een meer pluralistisch kunstonderwijs. Verder onderzoek, de tijd, het beleid zullen dat uitwijzen.

3. Uiteenzetting door Bart Remans, voorzitter Codibel

Bart Remans legt uit dat het laatste lid van de benaming Codibel, het Comité van directeurs van academies beeldende kunsten, oorspronkelijk stond voor 'beperkt leerplan'. Die oude naam geeft aan dat het comité al lang bestaat. In het comité zijn alle netten vertegenwoordigd. Het comité heeft een dagelijks bestuur en vijf provinciale afdelingen, waar de academies van het Brusselse Hoofdstedelijke

Gewest zich aansluiten bij de afdeling Vlaams-Brabant. Het magazine d/academie, de dag van het dko en Tender zijn enkele van zijn werkgroepen, naast een aantal ad-hocwerkgroepen, zoals nu over de organisatiestructuur.

Codibel acht het drievoudige ambitieniveau van het decreet correct: de verankering van het dko in het onderwijs; een vereenvoudiging van de regelgeving; verbinding, verbreding en verdieping. Codibel is het voorts ten volle eens met het ontwerpadvies van de Vlor over de conceptnota.

Codibel is tevreden dat opnieuw beklemtoond wordt dat het dko volwaardig onderwijs is, met name de vijfde pijler ervan. Dat het dko maatschappelijk relevant is en tot een 'habit of mind' leidt, leest Codibel eveneens graag. Codibel vraagt om de basisprincipes van de kerndoelen in het nieuwe decreet te verankeren. Voorts wil het dat het referentiekader voor het beroep ruimer bekeken wordt dan in de conceptnota. Onderwijsopleidingen zijn per definitie altijd eerst onderwijskwalificerend; bijkomende kwalificaties zijn welkom, maar moeten altijd met een onderwijsbril bekeken worden. Dko wenst in te spelen op de leervraag maar ook op de persoonlijke ontwikkeling en de competenties van de leerling.

De tweede pijler is de vereenvoudiging van de regelgeving, waaronder vallen: de opleidingsstructuur actualiseren, de financiering aanpassen, de programmatiestop opheffen, de planlast verminderen, de personeelsgevolgen beoordelen. Afwijkend van de conceptnota zou Codibel de mediakunst niet als apart domein inrichten. Dat gegeven is immers verweven in verschillende domeinen. Voorts vraagt het comité dat de eigenheid van de vier artistieke domeinen gewaarborgd blijft alsook dat de structuur voldoende flexibel is. Het wil daarnaast ook voldoende ruimte voor verdieping en verbreding. De werkingsmiddelen moeten in verhouding staan tot de opdrachten. Heel wat academies hebben een te klein of zelfs helemaal geen middenkader. Codibel vraagt daarnaast ook aandacht voor de specificiteit van elk element van de context, zoals de omgeving (de grootstad, het platteland enzovoort), maar ook de leerlingkenmerken.

Het dko blijft tot op heden verstoken van infrastructuurmiddelen, daarom is een subsidieplan nodig. Voorts vraagt Codibel om de kortingscategorieën te actualiseren en om de planlast te bewaken van administratief personeel en van leraren. Omdat dko-leraren veel leerlingen begeleiden (soms tot wel 180), hebben zij immers heel wat werk aan individuele trajecten. De conceptnota Leerloopbaanpact dient dus ook door een dko-bril te worden bekeken. Bij nieuwe opdrachten is gepaste vorming of opleiding noodzakelijk. Het huidige decreet Rechtspositie is sterk geënt op het leerplichtonderwijs, maar het dko heeft eigen kenmerken. Gezien de beperkte momenten dat leerlingen naar het dko kunnen komen, is het moeilijk om er een voltijdse lesopdracht in te hebben.

Het onderdeel over verbinding, verbreding en verdieping gaat over de samenwerking met het leerplichtonderwijs en de wisselwerking met de amateurkunsten en het zorgbeleid, maar is slechts beperkt uitgewerkt. Codibel vraagt steeds rekening te houden met de eigenheid van het basisonderwijs en het dko alsook de vrijheid van onderwijs te vrijwaren. Het pleit voor een evenwicht tussen de vrijwillige en georganiseerde samenwerking. Amateurkunsten zijn niet enkel verenigingen maar ook projecten en individuen. Vervolgens vraagt Codibel samenwerking met het brede veld en een prominente plaats voor het zorgbeleid in het decreet. De autonomie van de academies klinkt mooi maar de samenwerkingsverbanden tussen academies mogen niet vergeten worden.

Kortom, de conceptnota is een start met goede en budgettair realistische voornemens. Het werk dat komen gaat, de verdere invulling, dient te gebeuren in overleg met de sector. Communicatie over het niveaudecreet, met leraren, ouders, leerlingen, is wezenlijk. Daarbij komt het erop aan de juiste terminologie

te gebruiken waaronder iedereen hetzelfde verstaat. De timing en implementatie moeten realistisch zijn. De huidige beperkingen mogen niet leiden tot afstel of tot een beperking van de nieuwe structuur tot een betonskelet. De invulling mag dus niet eindeloos uitgesteld worden. Het niveaudecreet moet voldoende openheid laten om te kunnen inspelen op de veranderende maatschappij en kunstbeoefening. Momenteel hindert rigiditeit wijzigingen. Beeldende kunst is niet alleen wat er traditioneel onder begrepen wordt, maar ook: decors voor animatiefilms, videomontage bij liedjes, computerontwerpen enzovoort.

4. Uiteenzetting door Hans De Volder, voorzitter VerDi

Hans De Volder is directeur van de academie voor podiumkunsten van Beveren-Waas. De Vereniging Directies Podiumkunsten, VerDi, heeft de Italiaanse artiest Verdi in haar logo. Dat de parlementsleden van een aantal sprekers ongeveer dezelfde inzichten te horen zullen krijgen, is onder meer het gevolg van de vele onderlinge discussies die reeds werden gevoerd over de conceptnota. VerDi is samengesteld uit provinciale geledingen waaronder ook een voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De feedback van die geledingen wordt door de raad van bestuur verwerkt in een organisatiebrede tekst of opinie. Van de honderd academies zijn er 98 directies aangesloten bij VerDi.

De conceptnota bereidt een niveaudecreet voor het dko voor. Het goede is dat dko onderwijs blijft en verankerd wordt in de kwalificatiestructuur, ook op Europees niveau. Dat er één sober en helder decreet komt voor alle studierichtingen, is een ander belangrijk pluspunt. Dat zorgt voor transparantie en duidelijkheid, ook al is het verschil in aanpak tussen de richtingen groot. Viool leren spelen is altijd even moeilijk geweest. De aanpak is door de jaren heen echter wel grondig gewijzigd. Het dko zou graag gemakkelijker inspelen op nieuwe methodes die hun deugdelijkheid elders bewezen hebben, dan met de huidige minimumleerplannen mogelijk is. De conceptnota zegt de receptieve opties te behouden, wat VerDi ook ten zeerste verheugt. Het dko wil niet enkel artiesten opleiden, maar ook mensen op een professionele manier warm maken en voorbereiden op culturele participatie. Meer autonomie staat voor VerDi voorlopig bij de positieve punten, maar die appreciatie is afhankelijk van andere aspecten zoals bijvoorbeeld de vraag of er een open financiering komt.

Het civiel effect van de getuigschriften is een belangrijke nieuwigheid. De beeldende kunsten hebben daar al wat ervaring mee. Zo worden dirigentenkoren al ingezet in de amateurkunsten. De spreker is voorts al sinds 2005 pleitbezorger van een intensere samenwerking met het basisonderwijs. In het buitenland loopt dat goed, maar hier in Vlaanderen zijn er nog enkele hinderpalen.

Nog al te veel wordt er, vooral in de muziekrichtingen, naar de leerling gekeken vanuit louter vaktechnisch oogpunt. Dat vloeit voort uit het 'Parijse conservatoriumsysteem' dat focust op virtuozen. Nochtans is slechts een klein percentage van de dko-leerlingen virtuoos. VerDi wil breder naar de andere leerlingen kijken, niet enkel de leerling als vaktechnicus, maar de leerling als samenspeler, als onderzoeker enzovoort. Kortom, de leerling als uniek persoon met diverse rollen en competenties. De huidige rigide structuur, waar er, op de keper beschouwd, niet zoveel mis mee is, laat te weinig ruimte om de diverse leervragen om te zetten in flexibele leertrajecten. Volwassenen, kinderen en jongeren hebben andere verwachtingen en het dko moet daarop kunnen inspelen. Daarbij moeten de academies wel de intrinsieke kwaliteit blijven borgen. Het is niet hun opdracht kleine modules of workshops aan te bieden, wel leertrajecten.

VerDi is bijzonder verheugd over de opheffing van de programmatiestop, zowel van vakken, lesonderdelen als filialen. Die stop werkt al heel lang verstikkend voor het dko. Zo gebeurt het nu dat lessen voor een specifiek instrument, dat door

een academie al 150 jaar wordt aangeleerd, hierdoor moeten worden stopgezet, wat dan niet enkel een invloed heeft op het aanbod, maar ook op de samenspelgroepen. Voorts is het een goede zaak dat de planlast van de academies aangepakt wordt. Het is goed dat er oplossingen gevonden worden voor de 'wisselstroom' tussen inschrijvingsgelden. Zo kunnen de administratieve cellen van de academies, die veelal klein zijn, ontlast worden.

Volgens Hans De Volder zitten er overigens ook wel wat minpunten aan de conceptnota. Momenteel kunnen zesjarigen een opleiding Beeldende Kunsten of een opleiding Dans starten. Als er één decreet komt, zou dat ook moeten kunnen in Woord en Muziek. De minister zou dat zinnens zijn, wat niet automatisch betekent dat het ook in praktijk gebracht wordt. Zo werd in 1989-1990 een specialisatiegraad voor muziek verankerd in het besluit, maar vooralsnog niet ingericht.

De hervorming moet met de huidige budgetten. Het dko is niet tegen de extra opdrachten zoals de samenwerking met het leerplichtonderwijs, maar extra's en kwaliteit kosten geld. Problematisch is ook dat er geen middelen zijn voor infrastructuur dko: een leerling wordt in het onderwijs immers maar één keer geteld. De spreker breekt een lans voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, waar Franstalige en Nederlandstalige academies samen gehuisvest zijn, maar de Franstalige leerlingen onder betere voorwaarden kunnen inschrijven. De infrastructurele behoeften in dat gewest zijn trouwens schrijnend. De conceptnota zegt weinig over de mogelijkheden voor getalenteerde leerlingen, zoals specifiek trajecten of doorstroming naar het hoger kunstonderwijs. De focus ligt op de middenmoot, die doorstroomt naar de amateurkunsten. Dko zal zich met het M-decreet ook richten tot leerlingen met een beperking. Het ontbreken van een middenkader op beleidsniveau is een ander heikel punt. Sommige academies hebben tot 3500 leerlingen, en toch slechts één directeur die dan bijvoorbeeld functioneringsgesprekken voert met 170 leerkrachten.

De spreker vervolgt met enkele vragen bij de nota. Wat verstaat de minister bijvoorbeeld onder autonomie? Op zich lijkt dat een goede zaak. Gemeenten investeren nu heel wat in dko, maar niet allemaal evenveel. Het risico bestaat dan ook dat de ene gemeente heel veel blijft investeren, met het risico op populisme, en de andere weinig. In de tekst staat dat de uitgaven op macroniveau beheerst worden. Nu is er een open financiering. Het leerlingenaantal is gestaag gestegen, wat impliceert dat de overheid meer zal moeten investeren. Hoe de middelen dan precies zullen worden beheerst is niet helemaal duidelijk. In de conceptnota denkt men eraan de amateurkunsten de competentiegerichte einddoelen te laten bepalen, maar voor het dko moet dat onderwijsmaterie blijven, hoewel er uiteraard met zoveel mogelijk partners over gepraat moet worden. Ook deze spreker vraagt dat er in het loopbaanpact rekening zou worden gehouden met de specifieke situatie van het dko. Zo hebben de leerkrachten vaak opdrachten versnipperd over meerdere academies.

VerDi wil dus dat het dko gemoderniseerd wordt maar dat de intrinsieke kwaliteit behouden blijft. Elke leerling moet welkom zijn en centraal staan. VerDi vraagt voorts een actueler personeelsdecreet met een hanteerbare rechtspositie. De huidige rechtspositie zou immers haaks kunnen staan op een nieuw decreet. Daarnaast wil de vereniging een eenvoudige en maatschappelijk geadapteerde opleidingsstructuur en een betaalbare opleiding. Al van bij het begin moet ook de lerarenopleiding aangepast worden aan de nieuwe profielen. Dat vergt een sensibilisering van het hoger onderwijs. Voor de andere leerkrachten zijn er overgangsmaatregelen nodig. Voor competentiegericht werken is die evolutie al aan de gang. Tot slot pleit VerDi voor een evenwicht tussen vrijheid en regelgeving. De regels zijn nu te rigide waardoor het aanbod niet elke klant past. Meer vrijheid is dus nodig, maar de regels moeten desalniettemin duidelijk zijn.

5. Uiteenzetting door Sylvie Vanspeybroeck (COC) namens het gemeenschappelijk vakbondsfront

Sylvie Vanspeybroeck gaf tot enkele jaren geleden zelf pianoles in het dko. Ze spreekt namens de drie representatieve vakorganisaties van het personeel dat werkzaam is in het deeltijds kunstonderwijs: ACOD, VSOA en COC. In het dko werken ongeveer 6000 personeelsleden voor ongeveer 175.000 leerlingen. Zij initiëren en begeleiden de leerlingen bij het uitoefenen van beeldende kunsten, muziek, woord of dans. Het onderwijspersoneel uit het dko ressorteert onder dezelfde rechtspositiedecreten als de personeelsleden uit de andere onderwijssectoren. De leerlingen – van alle leeftijden en uit alle geledingen van onze maatschappij – komen naar de academie na schooltijd of na hun werk. Wat zij daar leren, komt ook hun persoonlijke en sociale ontwikkeling ten goede. Het steeds maar aangroeiende leerlingenaantal bewijst trouwens de populariteit van het dko.

Ze geeft vervolgens een oordeel over de conceptnota vanuit personeelsstandpunt. Algemeen zien de vakorganisaties een aantal positieve punten in de conceptnota, zoals het stevig verankeren van het dko in het onderwijs, het vereenvoudigen van de regelgeving, het opheffen van de programmatiestop en het verminderen van de planlast, uiteraard ook die van de personeelsleden. Anderzijds vinden ze de nota in een aantal opzichten te vaag. Zo is er nog quasi geen duidelijkheid over de personeelsimpact ervan, noch over het financieringskader.

Goed is dat het dko als volwaardig onderwijs wordt beschouwd. Bij de werkwijze om de maatschappelijke positie van het dko te versterken, hebben de vakorganisaties toch wel wat vragen. De sector dko en de vakorganisaties dienen betrokken te worden bij het ontwikkelen van de beroepskwalificaties. Daarbij moet ook aandacht besteed worden aan leerlingen die kunst beoefenen in de vrije tijd, maar toch niet in de amateurkunstensector terechtkomen. Voorts zijn ook de einddoelen niet duidelijk en is er begripsverwarring tussen ontwikkelingsdoelen, eindtermen, kerndoelen. Een eenvoudige, transparante regelgeving is goed, met behoud van wat nu goed loopt en rechtszekerheid voor alle actoren. De drang tot vereenvoudiging mag ook niet voor hiaten zorgen, zoals recent nog met een attest voor de bijdragecategorieën voor verminderd inschrijvingsgeld (ondertussen overigens rechtgezet in het programmadecreet).

De conceptnota ziet een gelijke opleidingsstructuur voor beeldende kunsten, muziek, woord en dans, die moet inspelen op nieuwe maatschappelijke evoluties zoals media en een flexibelere tijdsinvestering van de vrije tijd van mensen. De academies krijgen ruimte en autonomie om bijvoorbeeld zelf het lessenrooster samen te stellen. De vakorganisaties vragen simulaties van die autonomie in de gelijke opleidingsstructuur. Passen zoveel verschillende kaders wel in de ambitie voor een transparant decreet? Zal een en ander duidelijk blijven voor cursist en personeelslid?

De opleidingsstructuur wordt afgestemd op de competentiegerichte benadering van de einddoelen. Een leerling zal kunnen starten in de graad waar hij qua competenties in past. Er komen vijf domeinen: beeld, dans, drama, muziek en mediakunst, met daarin vier graden. Hoe wordt dan omgegaan met het leeftijdsverschil en waar zal waar media(kunst) onder vallen?

Dat de programmatiestop wordt opgeheven is een goede zaak, maar een inhaalbeweging zal sowieso bijkomend budget vragen, terwijl duidelijk gebleken is dat er geen budgettaire ruimte is. Financiële motieven worden ook ingeroepen om geen muziek- en drama aan zes- en zevenjarigen te geven. De personeelsleden in de sector betreuren dit zeer.

Dat het inschrijvingsgeld deze regeerperiode niet verhoogd wordt, is positief. De kosten van dko blijven daar echter niet toe beperkt: leerlingen worden verondersteld een eigen instrument of materiaal aan te schaffen. De vakorganisaties vragen uitdrukkelijk rekening te houden met de specifieke situatie in Brussel, waar het Franstalige dko enkele jaren gratis is. En er mag ook niet vergeten worden dat naast het inschrijvingsgeld voor volwassenen, ook de levensduurte is gestegen. Bij het bepalen van financieringsparameters dienen ook leerlingenkenmerken meegenomen te worden. De duidelijke keuze in de conceptnota om dko bij Onderwijs te houden zou de Vlaamse overheid ook moeten doen inzien dat zij moet instaan voor een volwaardige financiering/subsidiëring. Het gaat niet op ervan uit te gaan dat de onderwijsverstrekker wel zal bijspringen waar nodig.

Samenwerking met andere partners zoals het leerplichtonderwijs en de amateurkunsten, zien de vakorganisaties wel zitten, maar dan enkel op vrijwillige basis. Wie zal immers, bij gedeelde opleidingen, de stages begeleiden? Ten behoeve van de kwaliteitszorg zal ook duidelijk moeten zijn wie de realisatie van de einddoelen bewaakt. Samenwerking met het leerplichtonderwijs klinkt mooi, maar de leerkrachten daar willen niet dat dko-leerkrachten hun plaats innemen. Anderzijds zijn dko-leerkrachten vakspecialisten die niet allemaal opgeleid zijn om muzische vorming te geven. Bovendien zijn er niet genoeg academies om alle leerplichtscholen te bedienen. Samenwerking kan nooit ten koste gaan van (dko)-tewerkstelling en bij het delen van infrastructuur is het van cruciaal belang dat er met elkaars eigenheden rekening wordt gehouden. De spreker illustreert dat met een leerkracht wiens piano bij aanvang van haar les vol kleiwerkjes staat van het leerplichtonderwijs en een muziekleerkracht die een klas ingericht in hoeken telkens moet omvormen tot een gewone klas. Bij de planlastvermindering mogen de bijkomende administratieve verplichtingen niet vergeten worden: zoals de trajecten voor leerlingen met specifieke noden, eventuele toekomstige toelatingstoetsen, samenwerking met andere partners enzovoort.

Over personeelsimplicaties rept de nota niet. De vakorganisaties betreuren dat, ook omdat het tot grote ongerustheid bij het onderwijs- en administratief personeel leidt. De werkgelegenheid en de werkomstandigheden baren de vakorganisaties dan ook zorgen. Een stabiele werkomgeving zal onmiskenbaar dé voorwaarde zijn om bekwame mensen te blijven aantrekken. Dat het personeelsstatuut niet ter sprake komt in de conceptnota, doet veronderstellen dat er aan de rechtspositie niet geraakt wordt. Het zou niet van goed fatsoen getuigen dat dan alsnog te doen: het zou lijken alsof het personeel niet belangrijk genoeg is om erover te spreken. De verankering in Onderwijs hoort ook te betekenen dat het personeelsstatuut verankerd blijkt in het Rechtspositiedecreet. Aan de rechtspositie raken, zou elk draagvlak voor de hervorming wegnemen.

De conceptnota besteedt evenmin aandacht aan de impact van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte of van volwassenen, de samenwerking met het hoger kunstonderwijs, de middelen voor samenwerking met andere partners enzovoort. Vermits dko volwaardig onderwijs is, moet het ook kunnen rekenen op overheidsfinanciering voor huisvesting. De vakorganisaties vragen feedback over de proefprojecten, die niet geïmplementeerd kunnen worden zonder evaluatie. Het draagvlak voor die projecten kunnen nooit enkel de academies zijn waar deze projecten zijn doorgegaan.

Voorts vragen de vakorganisaties vooraf simulaties voor elke maatregel om duidelijkheid te scheppen voor het onderwijspersoneel en vooral om na te gaan of zij niet zullen opdraaien voor de realisatie van de doelen van het nieuwe decreet. Dat het onderwijspersoneel staat voor kwaliteit en dit al vele jaren succesvol waarmaakt, hoeft geen verder betoog. Daarover wordt zelfs in de conceptnota getuigd. Zij mogen dan ook in geen geval het kind van de rekening worden bij het realiseren van een project met te grote ambities. Zoals de afgelopen drie jaar blijven

de vakorganisaties vragen naar een draagvlak bij het personeel, zodat het zich overtuigd achter dit project met toch wel grote ambities kan scharen.

6. Uiteenzetting door Dirk Terryn, coördinator CANON Cultuurcel

Dirk Terryn werkt dan wel in hetzelfde departement als diegenen die de conceptnota voorbereidden, maar denkt dat CANON Cultuurcel een andere invalshoek op dko kan bieden, vanuit een na te streven cultureel ecosysteem. Uit onderzoek van het Forum van Amateurkunsten blijkt dat leerkrachten de grootste groep zijn onder de amateurkunstenaars. Velen hebben echter schroom om daar op school iets mee te doen. De leerkracht kan dus wel degelijk een cultuurdrager zijn, leerlingen enthousiast maken en ruimte laten voor verschil.

Door de dynamoprojecten houdt de cultuurcel voeling met de praktijk en ondervindt wat cultuureducatie met mensen doet. De spreker illustreert hoe de verschillende onderwijsvormen met elkaar in contact gebracht worden met enkele sfeerbeelden van de cultuurdagen in deSingel waar zesdejaarsscholieren uit de Spectrumschool in Deurne optraden voor duizenden studenten uit de lerarenopleiding. Die stonden verbaasd over wat mensen – amper enkele jaren jonger – kunnen leren op drie namiddagen met een kunstenaar, Pol Coussement van het Kortrijkse Passerelle. Hij volgde zelf in het dko klassiek ballet. Maud Vanhauwaert, oud-studente en docente Woord van het conservatorium, presenteerde; Jeroen Tilkin, de muzikant, volgde jazz en zang aan diezelfde instelling.

Waar de leerlingen, voornamelijk jongens, in het begin vooral moeite hadden elkaar te vertrouwen, dansten ze na drie lesnamiddagen op, onder en door elkaar. Een van de leerlingen heeft tegen Pol gezegd dat het zijn leven veranderd heeft. Uit dergelijke initiatieven halen mensen kracht. Dat het resultaat op zo'n korte periode gehaald werd, bewijst dat talent ligt te wachten om naar boven te komen, maar ook dat vertrouwen snel groeit. Het optreden was maar de start van de cultuurdagen, nadien hebben de studenten zelf gedanst onder begeleiding van lesgevers van de kunstcampus van het conservatorium, die trouwens ook toekomstige leerkrachten dko opleiden. Meer en meer staan de onderwijsvormen open voor elkaar. Zo zijn er klassen Woord die studenten uitnodigen om de examenles bij te wonen, waardoor de leerlingen voor een keer een onbekend publiek moeten winnen.

De Spectrumschool wordt beschouwd als een probleemschool maar heeft sinds de nieuwe directie enkele jaren geleden aantrad een transformatie ondergaan, onder meer dankzij kunst- en cultuureducatie. De school kreeg daarvoor hulp van het cultuurcentrum Deurne. Dat kreeg in dezelfde periode ok een nieuwe directeur, die het als zijn taak zag ook publiek uit de onmiddellijke omgeving van het centrum aan te trekken. Hij kreeg geen extra middelen maar herdefinieerde zijn taak als cultuurwerker. School en centrum versterkten zo elkaars werking, en niet eenmalig, want er waren ook nog andere projecten, zo was Johan Petit er ooit schooldichter.

Een van de pijlers van CANON Cultuurcel is cultuur in elke klas te brengen. Daarvoor heeft het, in samenwerking met CultuurNet en de UiTdatabank, Cultuurkuur ontwikkeld. De subsidies uit dynamo3 zijn een belangrijke troef om leerkrachten naar die virtuele ontmoetingsplek te lokken. Op die site kan elke school het cultuuraanbod bekijken, een dynamoproject indienen, vervoer voor cultuuractiviteiten organiseren. Dat kan trouwens gratis via De Lijn, een overeenkomst die net verlengd is tot 2020. Academies kunnen niet alleen vervoer organiseren naar een museum maar ook naar het dko zelf.

Een belangrijke doelstelling van CANON ligt vervat in een uitspraak van Peter Adriaenssens: ''Jonge mensen uitdagen om die taal te verkennen die hen het beste ligt.''. Niet voor elke jongere is het woord de eerste en beste wijze van uitdrukken, maar als ze de kans krijgen te vertrekken vanuit dat andere talent, weze het

tekenen of muziek, maken ze ook sneller verbale vorderingen. Die brede mediale aanpak om alle talenten aan te spreken, vindt de spreker ook terug in de conceptnota.

De definities van cultuur, kunst en cultuureducatie zijn onduidelijk, daarom heeft de cultuurcel het onderzoek 'Cultuur in de Spiegel' opgezet. De resultaten worden op 2 februari 2016 voorgesteld in de Vooruit in Gent. Het zou de commissie mogelijks te ver leiden als de spreker hier ook nog op het specifieke onderdeel over het dko zou ingaan.

De Cultuurcel in het departement Onderwijs is een uiting van de samenwerking tussen de beide beleidsdomeinen, die ook in de beleidsnota Cultuur (*Parl.St.* Vl.Parl. 2014-15, nr. 126/1) vooropgesteld wordt. De beleidsnota verwijst naar het onderzoek Cultuur in de Spiegel. Door de samenwerking met CultuurNet cofinanciert Cultuur de facto het project Cultuurkuur. Het project is trouwens, na een fasttrack-onderzoek, door de Belgische Technische Coöperatie voorgesteld als het beste om onderwijs en cultuur samen te brengen.

Het voorbeeld van de Spectrumschool toont aan hoe belangrijk de samenwerking tussen de lokale partners is. Daarbij kan het dko zeker een rol spelen als vervolgtraject, dus eens de jongeren warm gemaakt zijn voor de kunsten, maar ook in het ecosysteem zelf van wisselwerking tussen cultuurcentrum en school. Cultuurkuur kan ook daarbij een hulpmiddel zijn omdat het een overzicht geeft van de organisatoren en andere relevante partners in de buurt, ook het dko zou daar een plaats op kunnen vinden. De Spectrumschool is maar één voorbeeld, ook het cultuurproject MUZe LIERe biedt scholen een aanbod op maat door docenten dko. Ze zien het als een kans om andere leerlingen dan die in de academie te ontmoeten. Op de site is trouwens ook een jeugdhotel, waar scholen kunnen logeren. In het weekend en de schoolvakanties trekt het dan een ander publiek aan. Tot slot wijst de spreker de commissieleden erop dat voor cultuur op school er nog heel wat andere partners zijn dan alleen het dko. Hij eindigt met de boutade: 'Change is a process, not an event.'.

7. Uiteenzetting door Patriek Delbaere, algemeen directeur OVSG

Patriek Delbaere stelt de Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten (de nieuwe benaming voor het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap), met zijn 92 percent van het aanbod, voor als de grootste inrichter van deeltijds kunstonderwijs. Het gaat daarbij over 150 instellingen (de Beiaardschool inbegrepen), traditioneel opgesplitst in academies voor Muziek, Woord en Dans en academies voor Beeldende Kusten. Een aantal daarvan – dertien om precies te zijn – is recent gefuseerd tot 'kunstacademie'. De Mechelse Beiaardschool behoort eveneens tot het dko, maar valt onder een specifieke regelgeving. Niet minder dan 270 gemeenten van de 308 Vlaamse en negentien Brusselse gemeenten hebben op hun grondgebied instellingen of filialen van het dko. Gemeenten met enkel een filiaal stellen infrastructuur en eventueel toezicht ter beschikking aan de hoofdinstellingen die inrichtende macht zijn en het personeel leveren. Het dko telt ongeveer 4270 fte-leerkrachten. Dat er ongeveer 4700 instellingen voor leerplichtonderwijs zijn, maakt meteen de beperkingen duidelijk van de samenwerkingsmogelijkheden tussen beide.

Het dko deelt de leerlingen op in heel wat categorieën: subsidieerbare, hoofdelijke, financierbare, al dan niet aan 50 percent, waardoor er, naargelang de bron of het moment, wel wat variatie is in de cijfers. Het dko telt ongeveer 175.000 financierbare leerlingen waarvan 161.000 in het stedelijke en gemeentelijke aanbod. Dko geeft les aan jongeren én aan volwassenen: 131.000 jongeren en 42.910 volwassenen. Net als de leerkrachten, blijkt ook het grootste deel van de cursisten vrouwelijk, namelijk 66,9 percent. Over de laatste tien jaar is het leerlingenaantal

gestaag gestegen: tussen 1992 en 2015 met 34,2 percent (in casu van 131.000 naar 175.000). Het doel van de basisbesluiten van 1989, namelijk meer dko-leerlingen, is dus bereikt, hoewel er, zoals de academici daarnet zeiden, wel wat kanttekeningen bij te plaatsen zijn.

De Vlaamse Gemeenschap had in het schooljaar 2014-2015 232 miljoen euro veil voor het dko, dat is 2,13 percent van het totale onderwijsbudget. Van het totale inschrijvingsgeld dat aan de Vlaamse overheid toekomt, vloeit amper 19,57 percent onder vorm van werkingsmiddelen terug naar de academies in de vorm van werkingstoelagen. Omdat de cursisten er niet apart voor geteld worden, krijgen academies geen infrastructuursubsidies. De OVSG raamt de investeringen van steden en gemeenten in dko-infrastructuur op 17 miljoen euro per jaar. Ter vergelijking: steden en gemeenten krijgen voor hun leerplichtonderwijs van AGIOn jaarlijks ongeveer 34 miljoen euro. De Vlaamse Gemeenschap betaalt het loon van alle pedagogische personeelsleden via open-endfinanciering en subsidieert per 1000 leerlingen één voltijdequivalent administratief personeelslid. Gemiddeld subsidieert een stad of gemeente daarbovenop nog eens drie voltijdequivalente administratief en toezichtmedewerkers.

OVSG is al geruime tijd, namelijk sinds 2007, vragende partij voor een Dko-decreet. Het dko wordt tot nog toe geregeld in twee besluiten van 1989, respectievelijk over de Beeldende Kunsten en over Muziek, Woord en Dans. Het gedachtegoed ervan correspondeert niet met de latere decreten en regels die op het dko van toepassing werden: de pedagogische vrijheid van het onderwijs, de rechtspositie, de begeleiding, de eindtermen enzovoort. Het Rekenhof stelde al in 2003 dat belangrijke onderwijsbeslissingen, ook in het dko, aan de decreetgever toekomen (op basis van het legaliteitsbeginsel). Het dko is het laatste onderwijsniveau dat nu een decreet krijgt.

OVSG vroeg dat decreet echter niet in de eerste plaats om legistieke redenen maar om redenen van rechtszekerheid. Dat impliceert een volwaardige verankering van het dko als onderwijsvorm. Daarenboven is een actualisering in aanbod, doelgroepen, spreiding en landschap meer dan nodig. Het dko levert daarenboven geen diploma's af maar getuigschriften, waar de cursist, ook al studeert hij jarenlang, niets mee kan aanvangen op de arbeidsmarkt. De spreker geeft het voorbeeld van de opleiding binnenhuisarchitectuur. Het civiel effect van een getuigschrift van een gesubsidieerde officiële Vlaamse instelling is nu dus eigenlijk nul. Onderwijs dat kwaliteitsvolle opleidingen biedt, moet een diploma kunnen afleveren of minstens een getuigschrift dat iets betekent in iemands verdere carrière.

Dat niet elke richting gevolgd kan worden vanaf zes jaar, was een ander heikel punt dat de OVSG reeds in 2007 aankaartte. Er zijn geen pedagogische noch legistieke redenen om het huidige onderscheid tussen Beeldende Kunst en Dans, waar starten wel kan vanaf zes jaar, en Muziek en Woord te handhaven als er één decreet komt. Elke vestiging heeft een directeur, die mogelijks iemand enkele uren kan geven voor coördinatie, een leerkrachtenkorps, en eventueel, als de stad of gemeente meewil, een secretariaatsmedewerker. Daarom was ook de vraag naar een beleidskader al in 2007 terecht.

OVSG heeft die eisen van 2007 vernieuwd en recent in zijn memorandum aan de Vlaamse Regering bezorgd. Sinds 2007 zijn er overigens al enkele beleidspogingen ondernomen, de voorliggende conceptnota is de derde. De vorige regering heeft al heel wat voorbereidend werk verricht, onder meer wat de einddoelen en de kwalificatiestructuur betreft.

Volgens de nu voorliggende conceptnota wordt het dko verankerd in Onderwijs. Er komt één decreet voor alle studierichtingen. Flexibele leertrajecten, verdieping en verbreding, civiel effect, autonomie, samenwerking en de actualisering van inhoud

en aanbod, behoud van de receptieve opties zijn andere facetten van de conceptnota. OVSG mist echter een gelijke minimumleeftijd voor alle studierichtingen. Daarnaast moet elke richting doorstromingskansen bieden naar het hoger kunstonderwijs, ook al is het slechts aan een beperkt aantal getalenteerde leerlingen. De conceptnota zegt ook maar weinig over de volwassen leerlingen, die nu toch met zo'n 42.000 zijn, terwijl levenslang leren en zinvolle vrijetijdsbesteding net aan belang winnen. OVSG is bereid om in overleg te zoeken naar mogelijkheden om toch een beleidskader op te zetten, in het volle besef dat de middelen beperkt zijn (gesloten enveloppe). Daarnaast is er de kwestie van de middelen voor infrastructuur waar de spreker toch al één lichtpunt ziet: ook voor dko is de btw verlaagd naar 6 percent. Het is overigens eigen aan conceptnota's dat er niets gezegd wordt over de budgettaire grenzen.

Tot slot citeert de spreker de resultaten van een enquête bij de directies en schoolbesturen (zie bijlage 10) over de grote lijnen van de conceptnota waarop 73 percent van de academies Beeldende Kunsten, 53 percent van de Kunstacademies en 63 percent van de instellingen Muziek, Woord en Dans antwoordden. Zowat 76 percent van de respondenten vraagt een aanbod in alle studierichtingen vanaf zes jaar. Voorts achten ze het belangrijk om te kunnen diversifiëren naargelang het profiel van de leerlingen. Daarmee bedoelen ze niet enkel naar leeftijd, dus kind, jongere, volwassene, maar ook naar de bedoelingen van de leerlingen: persoonlijke verrijking, professionele aspiraties of ambities in de amateurkunsten. Het is dus een goede zaak dat de receptieve vakken (dit wil zeggen kennisvakken), die ter discussie stonden, toch opnieuw deel uitmaken van de nota.

Voorts vragen de deelnemende directies evenwicht tussen regelgeving en autonomie. Het komt erop aan de ambities van de centrale overheid te realiseren met respect voor de lokale autonomie en pedagogische vrijheid. De directies zijn het er ook niet mee eens om van Mediakunst een aparte studierichting te maken. Media is een middel voor alle studierichtingen, geen doel op zich. De respondenten zien drie succesfactoren voor de omvorming van conceptnota tot decreet. Vooreerst gemotiveerd en kwaliteitsvol personeel, daarnaast een voldoende beleidskader en infrastructuur, tot slot flexibiliteit en autonomie. De conceptnota is een visienota en dus per definitie enigszins vaag, wat ruimte laat voor invulling.

Afsluitend vat de spreker nog even de voornaamste beoordelingspunten van OVSG samen. Positief: de stevige verankering in onderwijs, het borgen van de huidige kwaliteit en de eenduidige regelgeving. Ontbrekend: vanaf zes jaar naar de academie in elke richting, een beleidskader, middelen voor infrastructuur, extra aandacht en middelen voor zorgleerlingen. Kortom, de Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten vraagt een niveaudecreet zoals een cascoloft, dat wil zeggen een sterke ruwbouw met mogelijkheden om lokale accenten te leggen. Dat is een uitspraak van Lieve Minten, administratief directeur van de Mechelse academie, inclusief Beiaardschool.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. Tussenkomst van Ann Brusseel

Ann Brusseel vraagt de mening van de sprekers over een potentieel aangepast dko-aanbod voor kleuters. Verder laat ze opmerken dat de gebouwen van het dko in Brussel zich in een lamentabele staat bevinden. Nochtans wordt er heel wat gebouwd voor onderwijs. Is het dko daarbij betrokken? Heeft het mogelijks zelf al de bouwverantwoordelijken benaderd? Misschien kan het dko gebruikmaken van nieuwe scholen van het leerplichtonderwijs? Het verbaast haar ook dat dko geen pluspunt zou zijn voor innovatie. Hoewel ze het er natuurlijk mee eens is het doel

van onderwijs niet strikt economisch hoeft te zijn, maar algemeen vormend. Van Dries Vanherwegen had ze dan ook graag vernomen hoe deze innovatie precies definieert?

1.2. Tussenkomst van Bart Caron

Bart Caron leidt uit de verschillende toelichtingen af dat er een groot draagvlak bestaat voor een hervorming van het dko. Dat het dko onbetwistbaar grote verdiensten heeft en een stijgend succes kent, belet geenszins dat het stof er eens van afgeblazen mag worden. Het mag dus allemaal wat actueler: op artistiek, pedagogisch, publieksvlak en naar maatschappelijke effecten. Ook aan de rest van de kunstenwereld participeert vooral de blanke middenklasse, de drempels tot participatie zijn in wezen gelijk aan die voor participatie aan het dko. Het dko staat echter aan de start van de artistieke carrière, als beoefenaar of consument, net daar is het dus des te belangrijker de drempels te slechten. Het parlementslid zou het fantastisch vinden mocht de minister niet alleen inzetten op een grotere, maar ook op een meer diverse leerlingenpopulatie.

De spreker ziet diverse oorzaken voor de huidige eenzijdige populatie, van pedagogische en didactische aard, maar ook van artistieke aard. Het dko houdt het vooralsnog bij westerse beeldende of muziekstijlen. Hij droomt ervan dat de kruisbestuiving met fantastische muziek die door haar nieuwe bewoners onze maatschappij binnenkomt, ook in het nieuwe dko een plaats krijgt. Jazz, popmuziek, hedendaagse beeldende kunst, mediakunst hebben dankzij vele gemotiveerde directeurs en leerkrachten ondertussen wel een plaats verworven. Voor het lid is mediakunst eigenlijk een onderdeel van de beeldende kunst. Op het terrein van de hedendaagse dans blijft het kunstonderwijs achter. Daarnaast zijn er nog drempels als bereik en toegankelijkheid. Bestaan er cijfers over de participatie van etnisch-culturele groepen in steden waar deze talrijk wonen?

In het uiterst relevante opiniestuk van Dries Vanherwegen in Knack leest Bart Caron iets wat hem ook bekommert, namelijk dat de waarde van het dko intrinsiek is en niet extern. In eerste orde is het een beoefenen van kunst, in tweede orde aan kunst participeren. Andere voordelen kunnen dan nuttig zijn om twijfelaars te overhalen, maar louter economische argumenten volstaan heel zeker niet. Heel wat andere sectoren zijn op dat vlak immers heel wat effectiever dan het kunstonderwijs. Als de beleidsmakers niet de intrinsieke waarde van kunst erkenden, zou het overigens ook geen deel uitmaken van het curriculum en de leerdoelen van het lager onderwijs. Dat neemt niet weg dat het getuigschrift, eventueel een diploma of competentiebewijs, wel degelijk een civiel effect kan hebben, maar dan slechts in tweede orde.

Voorts vraagt hij nadrukkelijk dat de sprekers hem eens goed zouden uitleggen waarom ze het toch zo belangrijk vinden te accentueren dat het dko onderwijs is en blijft. Van Hans De Volder wil hij graag weten welke leerling hij centraal denkt te stellen. Dat lijkt hem ook nogal een passieve houding, daarom informeert hij wat het dko meer kan doen om elke leerling vooreerst te bereiken en nadien op een aangepaste manier te begeleiden.

Terloops merkt hij op dat er drie keer zoveel mensen werken in het dko als voor de VRT. Hij acht het enerzijds normaal dat vakbondsvertegenwoordigers de belangen van het personeel verdedigen, maar vindt het anderzijds toch jammer dat ze kunsteducatie onderschikt maken aan de positie van de onderwijskundigen. Dat blijkt vooral uit hun oordeel over de samenwerking met het leerplichtonderwijs. Nochtans zijn er minder arbeidsintensieve methoden van samenwerking waarbij bijvoorbeeld dko-deskundigen de leerkrachten opleiden. Van de vertegenwoordigers van de vakbonden had hij dan ook graag vernomen of ze kunsteducatie belangrijk genoeg vinden om dergelijke denksporen in overweging te nemen? Er is

momenteel geen geld en het lid denkt niet dat kunsteducatie een prioriteit zal zijn van de Vlaamse Regering, dus zal de sector zelf creatief moeten zijn, onder meer in de verbreding van de kunsteducatie. Bart Caron mist creativiteit in de conceptnota, maar ook in het betoog van de directies. Zo denkt hij dat er mogelijks efficiëntere manieren van lesgeven zijn dan de huidige soms individuele lessen in het dko.

Voorts informeert hij of het personeel achter de hervorming staat. Sommige passages uit het exposé van de vakbonden laten het tegendeel uitschijnen. Is de huidige inhoudelijke visie in de conceptnota een goede basis voor een draagvlak bij het personeel? Van Patriek Delbaere had hij graag wat meer uitleg gekregen over hoe gemeenten precies drie voltijdse equivalenten bijpassen bij elke kracht betaald door de Vlaamse Gemeenschap.

Tot slot pleit hij ervoor dat het toekomstige decreet ook de principes zou bevatten van een correct en sociaal eerlijk kortingssysteem dat meteen bij inschrijving verrekend wordt. Dat behoeft geen apart systeem, het is mogelijk te teren op de ervaringen van studiebeurzen, de cultuurpas, het dominostatuut of zelfs een koppeling te maken met die systemen. Hij eindigt met de vaststelling dat het budget voor cultuur ongeveer 300 miljoen euro bedraagt, terwijl het dko 223 miljoen euro krijgt. Beide hangen samen, waardoor het beleid een grote groep mensen aanbelangt: kunstenaars maar ook leden van het zangkoor of de harmonie. Hij pleit ervoor om gezamenlijk de regering dat inzicht bij te brengen.

1.3. Tussenkomst van Caroline Gennez

Caroline Gennez stelt dat het onderwijs talenten voor de economie moet vormen maar ook burgers voor de samenleving. Het kunstonderwijs neemt hierin een bijzondere plek in, want kunst biedt een andere blik op de wereld. Sp.a vindt het goed dat de conceptnota een nauwere samenwerking tussen leerplichtonderwijs en het dko vooropstelt. Ze is het eens met de Vlor dat de samenwerking ook door het beleid moet gestimuleerd worden. De samenwerking moet structureel verankerd worden in het nieuwe decreet. Door kunstonderwijs te integreren in het leerplichtonderwijs, bereikt het alle kinderen, ook de sociaal zwakkere, die dan het recht, misschien zelfs de plicht hebben kunstonderwijs te volgen.

Vereenvoudiging is een ander positief aspect. Ze hoopt dat er, na de lange voorbereidingstijd ook onder de vorige regeerperiode, nu één decreet komt. Voorts is ze voor autonomie zodat lokale kruisbestuivingen, die er nu al her en der zijn, alle kansen krijgen. Met Ann Brusseel is ze het eens dat het zinvol kan zijn kunsten bij te brengen aan kleuters. Sowieso is ze blij met de verlaagde instapleeftijd van zes jaar. Wat denken de sprekers over multidisciplinaire richtingen voor de jongste leerlingen? Is de hervorming niet het uitgelezen moment om proefprojecten op te zetten? Hoe wordt die multidisciplinaire aanpak, zo die positief geëvalueerd wordt, dan best geïntegreerd in het dko?

De conceptnota zegt inderdaad niets over de doorstroming naar het hoger kunstonderwijs, nochtans is dko daar een voorbereiding op. Hoort dat er alsnog in thuis of beter in een nota over de hervorming van het hoger kunstonderwijs? De spreker mist in de nota ook de samenwerking met de lerarenopleiding in de kunsten. Aangezien de hervorming van de lerarenopleiding op til staat, is het zinvol dat het dko daar aanbevelingen voor doet. Daarnaast moeten er navormingen komen voor het huidige lerarenkorps.

Voor Caroline Gennez moet sociaal-culturele inspiratie en innovatie primeren op de economische instrumentaliteit van het dko, maar dat geldt voor het volledige onderwijs. Met Dries Vanherwegen is ze het eens dat een pluralistisch kunstonderwijs en een actief diversiteitsbeleid nodig zijn. Daarbij is het natuurlijk nog maar de vraag hoe dit in de praktijk gebracht kan worden? Ook zij wil de financiering afhankelijk

maken van de leerlingenkenmerken en de sociale studietoelagen ook laten gelden voor het dko. Zijn er elders mogelijks goede voorbeelden van initiatieven die de diversiteit stimuleren? En dan niet louter financieel, maar op vlak van organisatiecultuur, mentaliteit, betrokkenheid van het lerarenkorps enzovoort?

Een directeur van een academie zei het lid dat hij een holistische visie mist in de nota, een visie waarin kinderen, jongeren en volwassenen een eenheid vormen in de academies. Er wordt gefocust op het leerplichtonderwijs en minder op de volwassenen, wat alweer een uiting is van een instrumentalistische denkwijze. Ook Caroline Gennez pleit voor een dergelijke geïntegreerde visie, waarbij OESO-onderzoek en inzichten van mensen als Alain de Botton inspirerend kunnen werken.

Steden en gemeenten krijgen veel vertrouwen. Caroline Gennez is daar doorgaans een sterk pleitbezorger van, tenzij ze er geen middelen voor krijgen. Deze regering schuift wel vaker verantwoordelijkheid door zonder de bijhorende middelen. Ze ontkleurt dan de budgetten, waardoor gemeenten zelf prioriteiten moeten leggen. Bij beperkte middelen zijn dat niet altijd onderwijs en cultuur. Als de regering muziek wil aanbieden aan zes- en zevenjarigen maar geen middelen geeft, blijft dat allicht ook dat dode letter.

Ze sluit zich aan bij het pleidooi van Patriek Delbaere om het dko toegang te geven tot de infrastructuurmiddelen. Maatschappelijk vastgoed waar verschillende functies geïntegreerd worden en dus verschillende subsidiebronnen voor kunnen worden aangeboord, is volgens haar een waardevol denkspoor. Katia Segers, schepen in Liedekerke, heeft ondervonden dat niet het aantal kandidaat-leerlingen maar het inwonersaantal het criterium is voor een dko-vestiging. Het lid is tegen dergelijke formele barrières. Voorts vraagt ze de onderzoekers of ze vanuit hun visie op dko suggesties hebben hoe de buitenschoolse kinderopvang kan profiteren van een betere samenwerking met dko, het reguliere onderwijs en andere lokale partners.

Ook leerlingen met specifieke behoeften moeten toegang krijgen tot het dko. Daarvoor moet de nodige omkadering er blijven, zoals ook de Vlor vraagt. Tot slot herhaalt ze haar pleidooi voor multidisciplinariteit, maar specifieke cursussen als Modeltekenen, Glastechnieken, Keramiek, Multimedia, kunnen ook vanaf jonge leeftijd.

1.4. Tussenkomst van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels weet dat klavertje 5-projecten jonge kinderen op een speelse manier laten kennismaken met verschillende kunstvormen. Ze spreekt haar bezorgdheid uit over het feit dat het gewone dko voor hen vaak iets te schools is. Of zal muziekonderricht voor die leeftijdsgroep op een aangepaste wijze gebracht worden? Een speelse en creatieve aanpak maakt voor haar deel uit van de pedagogie van het kunstonderwijs. De conceptnota laat ruimte voor bepaalde academische en pedagogische vrijheden. Zijn de inrichters bereid om voor wie enkel een instrument wil bespelen als amateur andere vakken als muziekgeschiedenis en samenspel te laten vallen en die voor te behouden voor wie zich academisch wil vormen? Heel wat jongeren haken immers af omdat die onderdelen te zwaar zijn of hen gewoonweg niet interesseren.

1.5. Tussenkomst van Jan Durnez

Jan Durnez stelt vast dat na 25 jaar leven bij besluit, het dko blijkbaar enthousiast is om te gaan leven bij decreet, mits dat tenminste voldoende ruimte biedt. Bij Patriek Delbaere informeert hij naar de kenmerken van gemeenten zonder dko. Aan Dirk Terryn vraagt hij voorbeelden van samenwerkingsprojecten in kleinere gemeenten. Hij ontwaart wat terughoudendheid om een sterkere band met het leerplichtonderwijs te smeden. In zijn gemeente hebben 250 leerkrachten uit het

gewone onderwijs een dagje praktijk gekregen van mensen uit de kunsteducatie. Het enthousiasme is groot om daarmee voort te gaan. Hij pleit er dus voor om de geestdrift van het dko te delen met het leerplichtonderwijs, wat overigens absoluut niet betekent dat ze elkaars job overnemen. Tot slot vraagt hij hoe haalbaar de piste van het delen van infrastructuur is.

2. Antwoorden van de deskundigen

2.1. Antwoorden van Lode Vermeersch

Lode Vermeersch ziet alleen maar ontwikkelingspsychologische argumenten voor kunsteducatie op een zo jong mogelijke leeftijd. Een goede aanpak voor kinderen jonger dan vier jaar zal ongetwijfeld heel wat didactische capaciteiten vereisen, maar kinderen ouder dan vier jaar beheersen grove motoriek en fijne motoriek reeds voldoende en hebben een aanzet tot een autobiografisch geheugen, wat leren mogelijk maakt. Het vergt uiteraard organisatie en een andere aanpak, maar levert sneller en hoger rendement op.

Zeker gezien de grote uitval na enkele jaren, moeten jonge kinderen de kans krijgen om van de verschillende richtingen van het dko te proeven, zoals in enkele proefprojecten als Kunstenbad al gebeurt. Slechts dan kunnen ze hun interesses verkennen, waardoor ze finaal bewuster kunnen kiezen en de kans op teleurstelling en dus uitval kleiner wordt.

Hij is het ermee eens dat de waarde van kunsteducatie niet elders moet worden gezocht. Het OESO-rapport vond geen overweldigende transfereffecten op wiskunde, ruimtelijk inzicht, innovatie enzovoort. Dat betekent niet dat er helemaal geen transfereffecten zijn, maar dat zijn dan zogenaamde 'near transfer effects'. Zo is het empirisch bewezen dat een kind dat theatereducatie volgt, taalvaardiger wordt, wat het kan gebruiken in andere leergebieden. De scheidingslijn tussen intrinsieke en externe waarde is overigens niet zo duidelijk. Als iets een mens verrijkt, heeft dat uiteraard ook een externe waarde.

Het reeds aangehaalde onderzoek 'Wie speelt de eerste viool?' concludeert dat het huidige kortingssysteem onvolkomen is. De differentiatie op basis van leeftijd is enorm: vanaf achttien jaar moet het driedubbele betaald worden. Hij is dan ook blij dat de conceptnota aankondigt bepaalde sociaaleconomische groepen een automatische korting toe te kennen. De spreker zal de leden ook een lijst bezorgen van de gemeenten zonder dko. Zoals gezegd verschillen de blinde vlekken naargelang de studierichting en graad.

In Duitsland kent men een systeem waarbij elk kind een instrument in bruikleen kan krijgen, wat al een belangrijk democratiserend effect heeft. Het rapport bevat ook andere buitenlandse voorbeelden van hoe de toegang tot het kunstonderwijs gemakkelijker gemaakt kan worden, ook voor etnisch-culturele minderheden, onder meer voor wat betreft didactiek en informatiebarrières.

Hij meent dat er heel veel te zeggen valt voor een nauwere samenwerking tussen onderwijs-, cultuur- en welzijnspartners, ook op vlak van infrastructuur. De campussen in Scandinavische landen bewijzen hoezeer een geconcentreerd aanbod de participatie bevordert. Dat effect speelt doordat de verschillende partijen kinderen naar elkaar doorverwijzen. Maar als die zich verder moeten verplaatsen is de kans op uitval natuurlijk groter. Gemeenschappelijk gebruik van lokalen en een betere samenwerking bevorderen – dat hoeft geen betoog – uiteraard ook een meer gelijke sociale participatie aan het dko.

2.2. Antwoorden van Dries Vanherwegen

Dries Vanherwegen wil vooral het in de conceptnota vervatte idee counteren dat de overheid om redenen van economische innovatie en creativiteit in het dko moet blijven investeren. Daarvoor bestaat vooreerst geen enkel empirisch bewijs en er zijn ongetwijfeld effectievere strategieën voor. Daarmee wil hij niet gezegd hebben dat kunst, creativiteit en innovatie niets met elkaar te maken hebben. Kunsteducatie kan inderdaad, zoals het OESO-rapport zegt, een artistieke geesteshouding creëren die het mogelijk maakt op heel wat levensvlakken problemen op een andere manier te bekijken, maar ook daar is weinig hard bewijs voor. Kunst verantwoorden met andere dan artistieke of culturele voordelen, blijft dus riskant.

Uit zijn eigen onderzoek blijkt dat binnenschoolse vormen van kunst- en cultuureducatie een sterk effect hebben op de cultuurdeelname en de perceptie van kunst en cultuur in het latere leven. Zo waarderen jongeren uit een sociaaleconomisch zwakkere klasse die kunsteducatie kregen, een kunstmuseum meer dan andere jongeren uit hun sociale klasse. Ze gaan er gemakkelijker naartoe en voelen er zich sneller thuis. Cultuureducatie heeft dus wel degelijk invloed op cultuurparticipatie. Onder creatieve innovatie worden ook jonge goedopgeleide yuppies gerangschikt die in een cultureel diverse stad een hippe koffiebar beginnen. In monoculturele omgevingen zijn er geen dergelijke ontwikkelingen. Diversiteit speelt dus een rol in innovatie, maar kunst is daar geen motor voor. Het is niet omdat iemand graag en veel musea bezoekt dat hij er innovatieve gedachten van krijgt, of dat er een economisch effect is.

De spreker denkt in de eerste plaats meer diversiteit te kunnen brengen via het aanbod, bijvoorbeeld moderne instrumenten, samplers, keyboards, of instrumenten van andere culturen en diversere muziekgenres. Dat betekent in geen geval vervlakking, want dezelfde complexe notenleer is ervoor nodig. Als jongeren zich niet kunnen identificeren met geen enkele leerkracht, op vlak van klasse, etnie en andere factoren, is de drempel tot deelname hoger. Een meer divers leerkrachtenkorps is echter niet van de ene op de andere dag te realiseren. Een alternatief is artiesten van diverse oorsprong gastlessen laten geven. In Latijns-Amerikaanse landen waar de orkestcultuur heel belangrijk is, draaien professionele muzikanten vooral in de klassieke muziek mee in het onderwijs. Daarnaast zijn de didactiek en de manier van lesgeven relevant. Leerlingen die schoolmoe zijn – hetzij wegens een speelse aard of een andere aanleg – aanpakken zoals in het leerplichtonderwijs, zal hen evengoed uit het dko drijven. Ook een gevarieerdere en toegankelijkere didactiek hoeft geen vervlakking of popularisering te betekenen.

De kinderopvang biedt mogelijkheden om jonge kinderen met kunst in contact te brengen. Het dko kan dat niet allemaal alleen, er is daarnaast een groeiend alternatief aanbod van allerlei kunsteducatieve organisaties. Die hebben ook heel wat expertise, bijvoorbeeld in de meer experimentele methodes, hoewel ze natuurlijk heel duur zijn. Uit een Amerikaans onderzoek blijkt dat kleuters met een culturele hobby op één schooljaar tijd significant beter beoordeeld werden door de leerkracht, los van de invloeden van de ouders. Kunstles leert kleine kinderen om te gaan met gezag, met de methode van lesgeven. Vroeg beginnen is dus heel waardevol.

2.3. Antwoorden van Bart Remans

Bart Remans wijst erop dat leerkrachten dko vaak een masterdiploma, bijvoorbeeld in de beeldende kunst, combineren met een lerarendiploma, waardoor ze geschikt geacht worden om les te geven aan zes- tot zesentachtigjarigen. De groep onder de zes jaar vergt andere competenties. In de beeldendekunstopleidingen wordt de specialisatie van leerlingen zo lang als mogelijk uitgesteld, ze proeven van alle facetten van de beeldende kunst, ook de mediakunst. Het aanbod wordt zo

veel mogelijk bepaald in functie van wat de persoon nodig heeft voor zijn ontwikkeling. Doorstroming staat wel in de conceptnota, maar er is vooralsnog geen budget voor. In de hogere graden middelbare graad beeldende kunst geeft de leraar drie vakken, waarnemingstekenen, vorm- of kleurstudie, maar bepaalt zelf naargelang de behoefte van de leerling de verhouding van die vakken. Inzake samenwerking met het leerplichtonderwijs pleit Codibel gewoon voor een balans tussen rigiditeit en vrijblijvendheid.

2.4. Antwoorden van Hans De Volder

De boutade dat de leerling centraal staat, geldt in alle onderwijsniveaus, aldus *Hans De Volder*. Elk kind heeft vanaf het kleuteronderwijs recht op een degelijke, kwaliteitsvolle muzische vorming, daarover heerst eensgezindheid. Het is aan de Vlaamse Regering om kleur te bekennen en er initiatieven voor te nemen. Er dient zwaar te worden ingezet op kwaliteitsvolle opleiding en vorming, zodat leerkrachten kleuter- en basisonderwijs in staat zijn alle lessen muzisch te maken. In Duitsland krijgt elk kind inderdaad de kans om op een goede manier een instrument te bespelen, zonder onderscheid van herkomst of klasse. Het dko droomt van zulke projecten, maar zulks kost natuurlijk gigantisch veel.

Het dko krijgt al eens het verwijt hoogdrempelig te zijn, maar toch zijn er heel wat initiatieven om de toegang te vergemakkelijken. De gemeente of stad betaalt bijvoorbeeld al eens zaken als cursussen kleuterritmiek of gelijksoortige initiatieven. Die sluiten dichter aan bij de leefwereld van hen die, zelfs als het gratis zou zijn, niet naar het dko zouden komen. Elk kind zou vanaf jonge leeftijd muzische input moeten krijgen, zoals het ook cognitieve input krijgt. Dan pas zou elk kind centraal staan. Het aantal inschrijvingen stijgt en er is echt wel een kentering, maar het zaadje moet geplant worden in het reguliere onderwijs.

2.5. Antwoorden van Raf De Weerdt

De terughoudendheid van de vakorganisaties voor samenwerking met het reguliere onderwijs alsook ten aanzien van de conceptnota op zich, is ingegeven door financiële motieven, aldus *Raf De Weerdt*, ACOD Onderwijs. De vermelding in de conceptnota dat er geen middelen bijkomen is daar niet vreemd aan. Om die reden is het belangrijk de personeelsleden nauw te betrekken bij het verdere proces. Personeelsmateries worden overigens ook niet in het decreet maar in besluiten geregeld. Om gefundeerde uitspraken te doen, moet iedereen dus ook daar vooraf zicht op hebben. Zowel het personeel van het leerplichtonderwijs als van het dko staat open voor meer samenwerking. Als dat echter structureel verankerd wordt, vrezen ze dat ze gewoonweg verplicht zullen worden om meer te werken.

2.6. Antwoorden van Dirk Terryn

Dirk Terryn bevestigt dat het kleuteronderwijs het best scoort op het vlak van muzische aanpak. Multidisciplinaire kunsteducatie op jonge leeftijd hoort daar dus het beste thuis. CANON Cultuurcel heeft reeds een netwerk met de lerarenopleidingen, en wil dat ook voor de lerarenopleiding in de kunsten, maar kan dat werk er voorlopig nog niet bijnemen.

Hij gaf tijdens zijn uiteenzetting reeds enkele voorbeelden van wervende cultuureducatieve initiatieven, maar uiteraard zijn er nog heel wat meer. Een goede kunstenaar of kunstinstelling die een kwaliteitsvolle interventie doet, weet jongeren altijd te raken. In Roeselare deed Peter Holvoet-Hanssen dat al. Scholen met een goede traditie hebben helemaal geen hulp nodig om met een kunstenaar samen te werken, maar in de meeste gevallen interveniëren cultuurbeleidscoördinator en cultuurcentrum nu nog. Van de 111 aanvragen dynamo3 gaan er negen over een samenwerking met dko. Naast het dko zijn er natuurlijk nog heel wat andere

relevante partners zoals het hoger reeds vermelde Passerelle. Het komt er op aan buiten de bestaande kaders te denken. De directeur van het cultuurcentrum waarvan eerder sprake, hoefde immers helemaal niet op zoek te gaan naar een nieuw publiek. De cultuurbeleidscoördinator van Deurne start trouwens nu een dynamoproject met de Spectrumschool en het Xaveriuscollege, twee netten, een tso/bso- en een aso-school. Door ontmoeting worden clichés doorbroken en worden leerlingen uitgedaagd andere facetten van zichzelf te tonen en anderen te waarderen. Kortom, ook met de huidige middelen zijn er mogelijkheden, het komt er op aan die kansen te grijpen.

2.7. Antwoorden van Patriek Delbaere

Mochten de middelen onbeperkt zijn, dan zou *Patriek Delbaere* geen bezwaar zien tegen dko vanaf nog jongere leeftijd. Zowel de opleiding als het aanbod van kleuterleidsters is sterk creatief gericht. In het lager onderwijs primeert de cognitieve overdracht en is de muzische vorming beperkt tot enkele lesuren. Vanaf zes jaar kan het dko dan bijspringen en dat voor alle kunstrichtingen. Om iedereen les te geven vanaf zes jaar – gesteld dat het aantal leerlingen min of meer stabiel blijft – moet op een kostprijs van 8 miljoen euro worden gerekend. Hij vindt desondanks dat het dko er voor moet gaan.

Gesubsidieerd aanbod voor jonge kinderen veronderstelt enige specifieke vakdidactische en pedagogische kwaliteiten. Hij nodigt de commissieleden uit om enkele proefprojecten te bezoeken. Er zijn argumenten te vinden voor een brede kennismaking met diverse kunstvormen, maar evenzeer zijn er argumenten om ook jonge kinderen een instrument te laten spelen. Dat zal niet bepaald worden door het kind, noch door de lesgever maar de facto door de ouder.

Ruimte is schaars, zeker in de stad. Het is in Brussel al moeilijk om betaalbare gronden voor dagscholen te vinden. Het komt er dus op aan prioriteiten te stellen. Toch worden er enkele campussen aangelegd waar meerdere maatschappelijke functies gehuisvest worden. De Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten is helemaal gewonnen voor multifunctioneel gebruik. Ondanks enkele ongemakken is het al bij al relatief gemakkelijk om in een dagschool na de schooluren muziekles te geven. Ateliers voor algemeen beeldende vorming zijn dan weer moeilijker te vinden in gewone scholen.

Leerlingen afkomstig uit Oost-Europa, Azië, Afrika, de Maghreblanden ervaren andere hinderpalen voor deelname en dit zowel op financieel, cultureel als levensbeschouwelijk vlak. Die allemaal wegnemen is niet vanzelfsprekend, openheid is in ieder geval nodig. Desgevraagd zal de spreker op zoek gaan naar goede buitenlandse voorbeelden. Het programmatiesysteem van het dko is rigide: een academie moet voor elk nieuw instrument een programmatieprocedure doorlopen. Het is dan ook goed dat de conceptnota een meer soepele programmatie aankondigt. Naast klassieke muziek bieden academies nu ook al moderne muziek aan, met heel wat varianten. Veel hangt af van de academie zelf.

Dko is kunstonderwijs, geen muzische vorming, noch kunsteducatie. Kunstonderwijs is een vorm van onderwijs en heeft dus een curriculum. Dat impliceert een langdurig traject met door de overheid bepaalde einddoelen. Kunstonderwijs is niet verplicht, wie geen zin meer heeft, stopt gewoon.

De Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten staat positief tegenover kortingen, maar ook tegenover vereenvoudiging en automatisering van het systeem. OVSG heeft er bij de verhoging van de inschrijvingsgelden voor gepleit om kinderen van leerplichtleeftijden zo goedkoop mogelijk te laten deelnemen aan het dko.

De drie voltijdsequivalenten die de gemeenten tegenover de ene van de Vlaamse overheid stellen, zijn administratief en ondersteunend personeel, wat betekent dat slechts een kwart van de omkadering of één voltijdsequivalent administratief medewerker per duizend leerlingen betaald wordt door de Vlaamse Gemeenschap. Dat volstaat niet en daarnaast zijn er ook nog toezichters nodig, zeker in filiaalgemeenten. Op de vraag van Jan Durnez hoe de gemeente bijdraagt aan de pedagogische werking, antwoordt Patriek Delbaere dat ze de lessen voor zes- tot achtjarigen financiert, hoewel die door dko-leerkrachten gegeven worden. Sommige gemeenten subsidiëren daarnaast bepaalde samenwerkingsvormen tussen dko en leerplichtonderwijs, zodat bijvoorbeeld de jongste leerlingen een tijdje gratis kunstonderwijs krijgen.

Het dko kan een zinvolle partner zijn om leerkrachten in het leerplichtonderwijs te helpen zich te bekwamen in muzische vorming. Uitwisselingsprojecten van leerkrachten tussen beide onderwijsvormen zijn echter onbetaalbaar gebleken. Daarnaast lijkt het hem wenselijk dat zoveel mogelijk kinderen in het basis- en secundair onderwijs kennismaken met het dko-aanbod. Wegens gebrek aan mankracht en ontoereikende vorming is het niet mogelijk dko-leerkrachten muzische vorming te laten geven in het leerplichtonderwijs. De vraag over de middelen voor cultuur versus onderwijs hoort aan de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten gesteld te worden.

Meerdere sprekers hebben ervoor gepleit de doorstroming naar het hoger kunstonderwijs niet te veronachtzamen. Nascholing, begeleiding van de huidige leerkrachten en aanpassing van de lerarenopleiding acht de spreker eveneens belangrijk om de hervormingen te laten slagen. Het beleid hoort een (holistische) visie te hebben, maar elke academie moet een eigen artistiek-pedagogisch project kunnen hebben.

Het klopt dat op basis van verschillende criteria beoordeeld wordt of een nieuwe academie leefbaar is. Niet alleen het inwonersaantal maar ook de nabijheid van andere academies speelt daarbij een rol. Er mag dan in een gemeente een dko-instelling zijn, dat betekent nog niet dat die alle kunstrichtingen aanbiedt. Het begrip blinde vlek is dus relatief, maar er zijn gemeenten die geen dko hebben, noch een nabijgelegen academie, zoals bijvoorbeeld Middelkerke. Jan Durnez onthoudt dat er ook over een soort brede eerste graad in het dko gepraat hoort te worden.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Jan DURNEZ,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ACOD	Algemene Centrale der Openbare Diensten
AGIOn	Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs
aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
COC	Christelijke Onderwijscentrale
Codibel	Comité van directeurs van de Vlaamse academies beeldende kunsten
dko	deeltijds kunstonderwijs
fte	fulltime-equivalent
GOK	gelijke onderwijskansen
HIVA	Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (van de KU Leuven) (nieuwe benaming voor het Hoger Instituut voor de Arbeid)
kso	kunstsecundair onderwijs
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OVSG	Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten
tso	technisch secundair onderwijs
UGent	Universiteit Gent
VerDi	Vereniging van directeurs van de academies muziek, woordkunst en dans
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
VSOA	Vrij Syndicaat van het Openbaar Ambt
VUB	Vrije Universiteit Brussel